



Project
FINALLY
Financial Literacy for the Roma



DEVELOPMENT
AND EDUCATION
CENTRE NOVO MESTO

FINALLY



3

Ovaj projekat je finansijski podržan od strane Evropske Komisije. Ova publikacija (sredstvo komunikacije) odražava isključivo stavove autora, i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo koju upotrebu informacija koje su u njoj sadržane.



Project
FINALLY
Financial Literacy for the Roma



Lifelong
Learning
Programme



DEVELOPMENT
AND EDUCATION
CENTRE NOVO MESTO

Šta je sadržaj ovog modula: Pozajmljivanje uz oprez?

**TEMA 1. UPRAVLJANJE DUGOM: PAŽLJIVO
POZAJMLJIVANJE**

TEMA 2. CENA POZAJMLJIVANJA

TEMA 3. IZBOR ZAJMODAVCA I VRSTE ZAJMA

TEMA 4. KONTROLA ZADUŽENOSTI





Project
FINALLY
Financial Literacy for the Roma

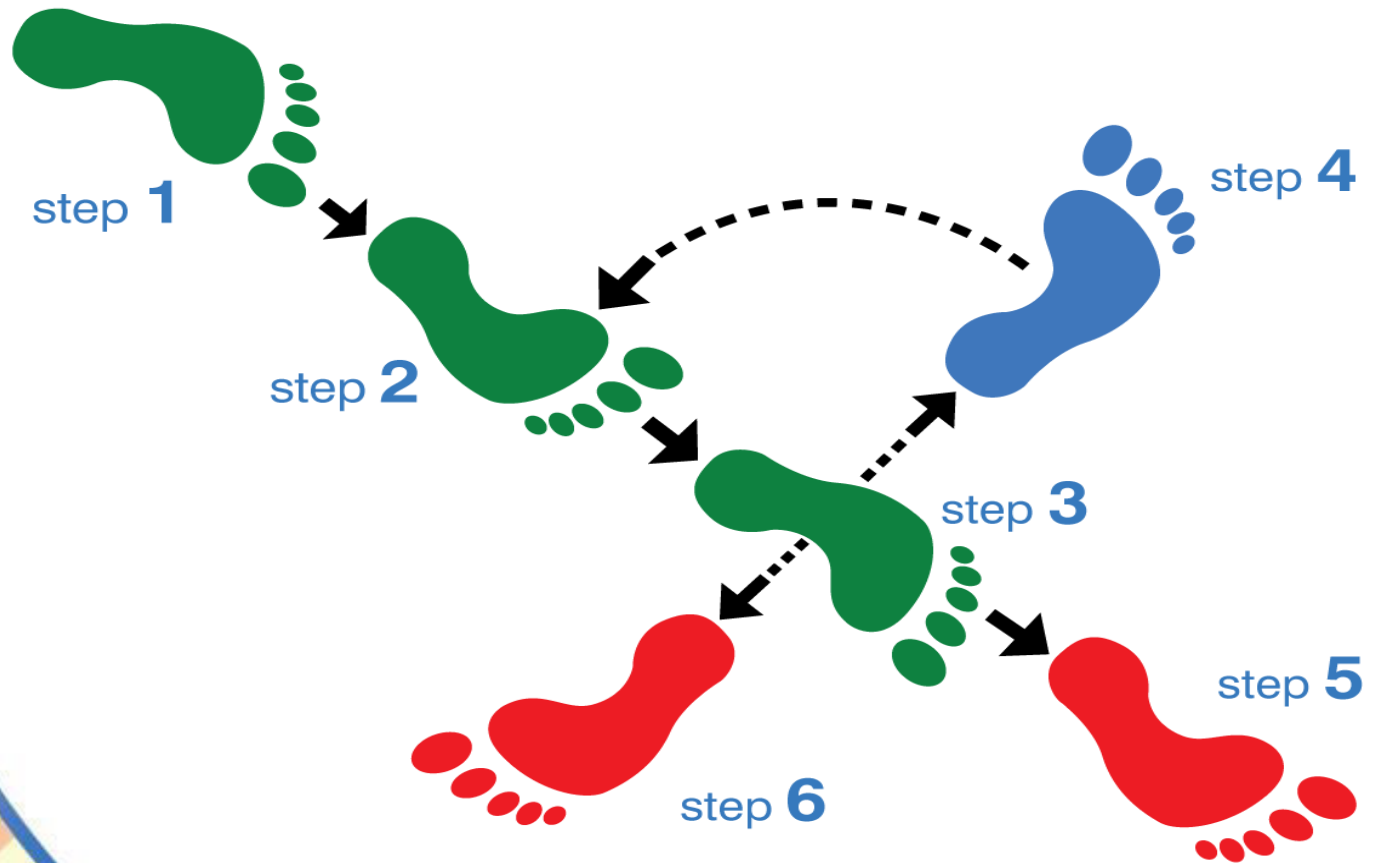


Lifelong
Learning
Programme



DEVELOPMENT
AND EDUCATION
CENTRE NOVO MESTO

3+3 koraka Pametan put





Project
FINALLY
Financial Literacy for the Roma



Lifelong
Learning
Programme



DEVELOPMENT
AND EDUCATION
CENTRE NOVO MESTO

3+3 koraka Pametani put



- ✓ Kako da novac dobijem na zajam?
- ✓ Od koga ga mogu dobiti?
 - ✓ Po kojoj ceni?



Tema 1. UPRAVLJANJE DUGOM – PAŽLJIVO POZAJMLJIVANJE

Zbog čega prihvatate troškove koji prate zaduživanje?
Da li ste ikada uzimali novac u zajam?
Ko vam je novac davao u zajam?
Da li ste imali problema da uredno isplatite zajam?





Project
FINALLY
Financial Literacy for the Roma



Lifelong
Learning
Programme



DEVELOPMENT
AND EDUCATION
CENTRE NOVO MESTO

Iskustva sa pozajmljivanjem novca (Vežba 3a)

Izvori iz kojih pozajmljujemo					
Članovi porodice, rodbina i prijatelji					
“Lihvari”					
Razvojne/humanitarne organizacije					
Kreditne zadruge					
Banke					
••••					



Iskustva sa pozajmljivanjem (Razgovor)



Koje izvore zajma smatramo legalnim?

Šta treba da obezbedi lice koje zahteva zajam?

Da li siromašna osoba može doći do zajma?

Šta je zaloga?

Opšti saveti za pozajmljivanje:

- ✓ ne uzimajte u zajam novac koji vam zaista nije potreban***
- ✓ Pozajmljen novac trošite racionalno i držite se svojih planova***



Tema 2. CENA POZAJMLJIVANJA

Šta je ugovor o zajmu?
Koliko će vas koštati novac koji
uzimate u zajam?
Šta su kamatna plaćanja?
Šta je kreditni kalkulator?
Šta je neformalni zajam?





Tema 2. CENA POZAJMLJIVANJA

UGOVOR O ZAJMU

- ✓ Formalan ugovor sklopljen između zajmodavca i zajmoprimca

CENA POZAJMICE

- ✓ Naknada koja pripada licu (organizaciji) koja novac dala u zajam

KAMATNA PLAĆANJA

- ✓ Novac koji treba isplatiti zajmodavcu preko iznosa osnovnog duga

KREDITNI KALKULATOR

- ✓ Sistem koji omogućava zajmoprimcu da utvrdi koliki iznos i u kom periodu treba isplatiti po osnovu uzetog zajma

NEFORMALNI ZAJAM

- ✓ Zajam između strana koje nemaju zakonom utvrđeno pravo da odobravaju zajmove





Kreditni kalkulator (Vežba 3b- prvi deo)



- ✓ *Kliknite na link <http://www.calculator.net/loan-calculator.html>*
- ✓ *Kalkulator ima različita aktivna polja u koja treba uneti određene vrednosti*
- ✓ *Najčešće ćete uneti vrednosti za iznos zajma, rok otplate zajma, a moguće i način na koji je obezbeđena naplata zajma, na primer polaganjem izvesne sume novca u depozit kod banke.*





Kreditni kalkulator (Vežba 2- drugi deo)

Unesite podatke u odgovarajuća polja. Sam kalkulator će dati rezultate. Rezultat se najčešće dobija u obliku ukupnog iznosa novca koji treba isplatiti na kraju perioda otplate, ili kao iznos otplatne rate. Rezultat će se menjati sa svakom promenom vrednosti u aktivnim poljima. Preporučujemo da ovo vežbanje nastavite kao studiju slučaja, menjajući parametre (na osnovu realne ponude iz banke ili na bazi izmišljenih podataka). Na primer, za početni primer možete koristiti sledeće vrednosti:

- Iznos ZAJMA: 1.000
- Kamatna stopa (ako aplikacija dozvoljava unos): 3%, 5%, 7%
- Rok zajma (u godinama): 1, 3, 5
- Ukupna mesečna (godišnja) otplata (promenljiva o kojoj treba diskutovati)



Kako izračunati kamatu bez kreditnog kalkulatora

$$\text{IZNOS ZAJMA} \times \left[1 + \text{KAMATNA STOPA} \right] =$$



**GODIŠNJA
OTPLATA**





Efektivna kamatna stopa I

- ✓ što je viša nominalna kamatna stopa viša će biti i efektivna kamatna stopa, ako su ostali uslovi identični
- ✓ ako se otplata zajma obavlja u više kraćih perioda viši će biti troškovi pozajmljivanja, jer nakon svake pojedinačne otplate koristite iznos novca umanjen za iznos otplate
- ✓ zajmovi u različitim valutama odobravaju se uz različite kamatne stope.
- ✓ banke zaračunavaju više kamatne stope kada u zajam daju valutu čija će se vrednost u odnosu na druge valute u periodu otplate smanjivati.





Efektivna kamatna stopa II

- ✓ ono što na prvi pogled izgleda jeftinije na kraju može biti skuplje. Za prosečnog klijenta banke bi bilo pogrešno da pokušava da pogodi šta će na kraju biti jeftinije.
- ✓ banke su veštije u poslovanju sa različitim valutama, pa će verovatno sve predvidljive promene u relativnoj vrednosti valuta, tj. u deviznim kursevima, biti već ugrađene u kamatne stope.
- ✓ najbolji je uzeti u zajam onu valutu koja će vam najverovatnije trebati za plaćanje troškova. Na taj način ćete izbeći dodatne troškove koji terete promenu jedne valute za drugu.





TEMA 3. IZBOR ZAJMODAVCA I VRSTE ZAJMA

*Od koje banke mogu dobiti novac po najpovoljnijim uslovima?
Šta će me pitati kada zatražim novac u banci?
Koliko dugo ću čekati da dobijem novac od banke?*





U prostorijama banke – postupak prijave za zajam (Vežba 3d – prvi deo)

Korak 1: klijent se predstavlja službeniku banke. Neka klijent bude muškarac, star 30 godina, stalno zaposlen sa redovnim mesečnim primanjima. Pretpostavimo da je u braku sa nezaposlenom suprugom, sa kojom ima troje dece (dvoje školskog uzrasta).

Korak 2: službenik banke zahteva da mu se objasne razlozi zbog kojih se lice prijavljuje za zajam.

Korak 3: klijent može odgovoriti da mu je zajam potreban kako bi platio renoviranje objekta u kome stanuje sa svojom familijom. Klijent je već izračunao da bi mu za renoviranje bila dovoljna suma od 5000. Objašnjava da je za promotivnu ponudu banke saznao iz televizijske reklame, i da je čuo od prijatelja i kolega sa posla da su uslovi koje banka nudi povoljniji od uslova drugih banaka.





U prostorijama banke – postupak prijave za zajam (Vežba 3d – drugi deo)

Korak 4: klijent podnosi osnovna dokumenta i govori o činjenicama koje svedoče o njegovom finansijskom stanju. Na primer, klijent može odgovoriti da su njegova redovna mesečna primanja 850 evra, i da svakog meseca porodica dobija i dečiji dodatak u iznosu od 105 evra.

Korak 5: službenik u ime banke daje klijentu ponudu za zajam. Službenik treba klijentu da predstavi ponudu banke (ponudu konkretne banke) i objasni prednosti proizvoda koji nudi, obaveze zajmodavca, kao i zaheve koje zajmodavac treba da ispuni kako bi se kvalifikovao za korišćenje kredita.

Korak 6: klijent razmatra ponudu banke i postavlja pitanja u vezi sa ponudom.

Step 7: ako su uslovi ponude prihvatljivi, klijent će formalno otpočeti proceduru podnošenja zaheva i čekati na pozitivan odgovor banke.





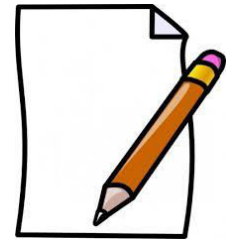
Koja ponuda zajma je najpovoljnija?
Da li mogu dobiti zajam iako nisam zaposlen?
Koliko će trajati proces odobravanja zajma?
Šta je to zaštita prava zajmoprimca?
Šta je to refinansiranje zajma?





Kako izabrati najpovoljniju pozajmicu (Vežba 3e)

Izvori iz kojih pozajmljujemo	Vrsta zajma	Cena zajma	Uslovi da bi se dobio zajam	Trajanje procedure	Zaštićenost prava zajmoprimca
Članovi porodice, rodbina i prijatelji					
“Lihvari”					
Razvojne/humanitarne organizacije					
Kreditne zadruge					
Banka A	Potrošački zajam				
Banka A	Tekući račun sa dozvoljenim prekoračenjem računa				
Banka A	Kreditna kartica				
Banka B	Potrošački zajam				
Banka B	Tekući račun sa dozvoljenim prekoračenjem računa				
Banka B	Kreditna kartica				
....					



Šta znamo o zajmovima? (Vežba 3f)

Susret sa braćom Horvat

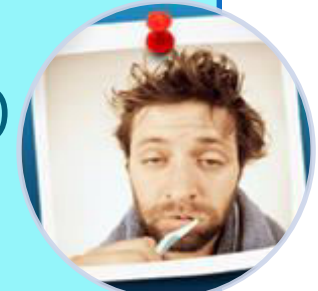
- Konobar
- Mesečni prihod 700 evra + 100 evra napojnica

Petar (30 godina)



- Nezaposlen
- Mesečni prihod 200 evra od pomoći za nezaposlene

Jan (28 godina)





Braća Horvat su nas informisala o zajmovima



Kreditna kartica “zajam u vašem džepu,”

- To je bankarska kartica sa koje možete povlačiti novac ili plaćati novcem koji niste još zaradili
- Ovaj “novac u vašem džepu” možete izvesno vreme koristiti bez kamate, ali na kraju ćete morati da uplatite novac i za kamatu ako ste pozajmljen novac koristili duži period.

Kamatna stopa „novac stvara novac“

- “novac pozajmljen od banke”
- Kamatna stopa na tržištu zavisi od kamatne stope koju određuje centralna banka
 - za depozite kamatu plaća banka klijentu
- Za zajmove kamata je iznos novca koji klijent plaća banci iznad povraćaja glavnice





Kreditna kartica

- ✓ Klijenti je koriste da bi pozajmili novac od banke
- ✓ Proizvod koji je raspoloživ najboljim klijentima
- ✓ Ako vam dohodak nije redovan, nemate stalni posao, ili ste se već previše zadužili, lako se može desiti da vam banka odbije zahtev za izdavanje kreditne kartice

Platna kartica

- ✓ na njoj se nalazi vaš novac, novac koji ste već položili u banku (depozit u banci)
- ✓ Klijenti je mogu koristiti i da novac uzmu od banke u zajam, ali
- ✓ uz visoke troškove



Saveti za upotrebu kartica

- ✓ Čitajte pažljivo kako bi uočili važne podatke u ponudi banke ili ugovoru o zajmu pre nego što ga potpišete.
- ✓ Izbegavajte ulazak u negativno stanje sa platnom karticom ili tekućim računom.
- ✓ Ako vam je potrebna gotovina podignite je sa platne kartice. Banke dodatno naplaćuju podizanje gotovine sa kreditnih kartica (npr. upotrebom bankarskih automata).
- ✓ Ako vam je potrebna gotovina, podignite je sa automata koji pripada banci kod koje imate račun. Banke podizanje novca dodatno naplaćuju klijentima drugih banaka.



TEMA 4. KONTROLA ZADUŽENOSTI

*Šta se dešava ako ne isplatim obaveze po zajmu na vreme?
Kako da znam koliko novca i kada treba da platim banci po osnovu
zajma?*

Šta treba da radim da bi imao dovoljno novca da isplatim zajam?





Planiranje porodičnog budžeta sa novčanim tokovi od zajma (Vežba 3g- prvi deo)

Imate dve grupe karata. U prvoj grupi su karte koje predstavljaju izvore vašeg prihoda. U drugoj grupi su vaši rashodi.

Podelite karte iz prethodne dve grupe na redovne i neredovne.

Pridružite kartama koje predstavljaju rashode karte koje predstavljaju izvore prihoda. Razmislite kako ćete izdvojiti rezervu za nepredviđene rashode.





Planiranje porodičnog budžeta sa novčanim tokovi od zajma (Vežba 3g- drugi deo)

Dobili ste zajam.

Ukažite kako da se usklade vaši rashodi sa prihodima, da bi ste imali dovoljno novca da isplatite obaveze po zajmu.





Najznačajnija prava koja uživaju zajmoprimci

- ✓ Pravo da bude informisan,
- ✓ Pravo na raskid ugovora u slučaju da banka svojevajno menja elemente ugovora
- ✓ Pravo da prijavi nepravilnost ukoliko sumnja da se banka ponaša suprotno ugovoru ili dobrim poslovnim običajima.,





Ostala prava zajmoprimca

- ✓ Da bude u potpunosti informisan o uslovima iz ugovora
- ✓ Da odustane od ugovora bez ikakvog objašnjenja, u datom roku nakon potpisivanja ugovora
- ✓ Da bude informisan o nameri banke da unese izmene u ugovor.





PITANJA ZA PROVERU ZNANJA - MODUL 3:

1. *Objasnite razlike između legalnih i nelegalnih izvora iz kojih se može pozajmiti novac.*
2. *Šta su osnovna obeležja “lihvarjenja”, i zašto smatramo da je ova praksa etički neprihvatljiva?*
3. *Šta će od vas banka zahtevati da podnesete kao dokaz da ste prihvatljiv zajmoprimac? Navedite neke primere.*
4. *Da li je neopohodno da raspoložete sa imovinom u vlasništvu da bi vam se omogućilo da novac uzmete u zajam? Zašto?*
5. *Kada vam banka daje novac u zajam može uvesti više različitih naknada, koje u stvari uvećavaju cenu pozajmljivanja. Navedite neke primere.*
6. *Objasnite zašto je efektivna kamatna stopa važna.*
7. *Na koji način iznos obaveza po kamati zavisi od kamatne stope, iznosa zajma i roka na koji je zajam odobren? Objasnite.*
8. *Navedite i objasnite neka prava koja uživa zajmoprimac.*
9. *Kada novac pozajmljujete od banke morate imati u vidu svoje redovne prihode. Navedite neki primer vaših redovnih prihoda.*

